NJi Nederlands Jeugdinstituut

Leersessies **Proeftuinen Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming**

In de proeftuinen van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming wordt gezamenlijk gewerkt aan een nieuwe werkwijze voor de bescherming van kinderen en gezinnen. Bij de ontwikkeling hiervan is het van belang met elkaar te reflecteren en van elkaar te leren.
Om onderling kennis, ervaring en adviezen uit te wisselen organiseren het Nederlands Jeugdinstituut, Verwey Jonkerinstituut en Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming verschillende leersessies. De opbrengsten van elke leersessie zijn in dit document verzameld. Deelnemende proeftuinen kunnen de gedeelde kennis gebruiken om hun eigen werkwijze te versterken.

Een samenwerking met: Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming · Verwey Jonker Instituut

Nederlands Jeugdinstituut

Leersessie 1: **Vertragen en verdragen**

Opbrengst en inzichten

Werken aan echte, blijvende verandering in gezinnen met complexe problemen is taai werk. De druk en verwachtingen bij jezelf, je organisatie en de maatschappij zijn hoog. Niets is dan fijner dan een quick fix. Maar in de praktijk horen je machteloos of angstig voelen en het soms gewoon niet weten erbij. Ongemak is wezenlijk onderdeel van ons werk. Dit ongemak niet wegnemen maar benoemen is een belangrijke sleutel voor duurzame verandering in gezinnen. Je kunt het herkennen van ongemak zien als een hulpmiddel om belemmerende patronen te doorbreken en het over een andere boeg te gooien.

'Juist met de proeftuin moet je soms risico's nemen en minder snel teruggrijpen op de gangbare route. Dat geeft soms best een ongemakkelijk gevoel.'

'Mooi is dat er niet meer na elkaar wordt gewerkt, maar samen en dat je bij een gezin blijft in plaats van uitvoegt. De keerzijde is dat dit geregeld een machteloos gevoel geeft.'

Inzichten

- **Gezamenlijke taal om te kunnen improviseren.** Elkaar kennen en waarderen is nodig om de dialoog met elkaar te voeren en samen te werken. Dan ga je steeds meer dezelfde taal spreken; je begrijpt elkaar beter en sneller;

- **Een cultuur van leren en reflecteren ontwikkelen.** Een lerende mindset is nodig in verbinding met het perspectief van het gezin. Dit is een 'opdracht' aan iedereen; beleidsmakers, bestuurders, managers, uitvoerend professionals.

- **Omgaan met verwachtingen van de 'buitenwereld'.** Vertragen leidt soms tot onbegrip en ongemak. Blijf hier met elkaar over in gesprek.

Om als jazzorkest te kunnen improviseren, is het van belang dat de orkestleden op de hoogte zijn van elkaar en van hun unieke bijdrage. Anders klinkt het nergens naar. Dit geldt ook voor de proeftuinen: je kunt niet gaan improviseren als je elkaar niet verstaat.

Nederlands Jeugdinstituut

Leersessie 1: **Vertragen en verdragen**

Helpende vragen

Hoe ga jij zelf om met ongemakkelijke situaties of gevoelens in je werk? Welke belemmerende patronen en bijbehorende ongemakkelijke gevoelens herken jij? Hoe ga je daarmee om?

Belemmerde patronen zijn bijvoorbeeld:

- Onzekerheid: knoop in je maag niet benoemen
- Strijd: eigen werkproces leidend maken
- Irritatie: veel praten over verantwoordelijkheden
- Ongeduld: andere overtuigen

Wanneer deden we het anders en wat leverde dat op?
Reflecteer op situaties waarin jullie het anders deden:

- Wat heb je anders gedaan?
- Wat gebeurde er toen?
- Hoe voel jij je daarbij?

'Het is nooit zeker of je de juiste keuze maakt. Moet ik toch overnemen en ingrijpen?'

'Vertragen is iets anders dan niets doen.'

'Vertragen en verdragen vraagt altijd meer van jezelf dan direct ingrijpen en doorpakken.'

'We voelen vaak de drang om het ongemak in ons werk weg te nemen. Maar lossen we daarmee ook het dilemma van kinderen of opvoeders op?

Een samenwerking met: Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming | Verwey-Jonker Instituut

Hulpbronnen

Het Ondersteuningsteam:

- Publicatie Twijfel als krachtig gereedschap ›

Nederlands Jeugdinstituut:

- Samen bereiken wat niemand alleen lukt ›
- Podcasts 'De droom van Amalia' ›
- Aan de slag met reflectie ›

Overig:

- Vertragen, verdragen én advies vragen - Kind & Adolescent Praktijk www.kaponline.nl/magazine

Nederlands Jeugdinstituut

Leersessie 2: **Analyseren**

Opbrengst en inzichten

Er gebeurt veel rond de gezamenlijke verklarende analyse en iedereen ziet de noodzaak. Er is op dit moment nog geen eenheid van taal en het ontbreekt aan een gezamenlijke inhoudelijke basis (zie illustratie). Iedereen is op verschillende manieren bezig met 'analyse', vanuit verschillende formats en verschillende doelstellingen. Toch zien we wel een aantal gedeelde waardes en dilemma's.

'De valkuil is om als professional te veel in te vullen, dat je in één huisbezoek een mooie verklarende analyse hebt en dat presenteert aan het gezin als 'dit is het', terwijl het gezin dat niet zo voelt'

Waardes

We zien een **aantal gedeelde waardes**:

- **Langzaam maar duurzaam.** Een gezamenlijke verklarende analyse voorkomt de fuik van snel oplossingen zoeken, symptoombestrijding en tunnelvisie. Je komt tot duurzame oplossingsrichtingen voor het versterken van het gezin.
- **Het gezamenlijke verhaal.** Het proces van analyse helpt om het gezamenlijke verhaal te maken. Dan houden ouders grip, krijg je samen zicht op oorzaken en zet je stappen die navolgbaar zijn.
- **Breed kijken.** De analyse gaat over belemmerende en versterkende factoren. En het gaat over (alle leden van) het gezin en hun omgeving.

'Het vraagt rust in het hoofd, een beetje een mindshift, maar uiteindelijk geeft het wel veel meer inzicht. Ook voor het gezin.'

Nederlands Jeugdinstituut

Leersessie 2: **Analyseren**

Dilemma's

We zien ook een **aantal gedeelde dilemma's:**

- Hoe ga je om met veiligheidszorgen in de gezamenlijke verklarende analyse? En hoe zorg je dat je met de *Top 3 methode* breed blijft kijken? We zochten in de bijeenkomst naar de werkzame elementen van beiden en hoe die met elkaar te verbinden. Hoe houd je oog voor veiligheid én ben je bezig samen met het gezin de onderliggende oorzaken aan te pakken? Omdat we weten dat dit hele complexe gezinnen zijn waar veiligheid waarschijnlijk een terugkerend onderwerp moet zijn. De methodes moeten de professional hierbij ondersteunen om stappen te kunnen zetten met het gezin.
- Wie voert de analyse uit in de samenwerking tussen lokaal team en regionaal veiligheids-team? Wie de gezamenlijke verklarende analyse uitvoert verschilt op dit moment per proeftuin. Het is wel belangrijk dat hier afspraken over zijn en dat gezinnen daarbij betrokken zijn. Als het wijkteam aanleiding heeft gezien om met het gezin samen een analyse te maken dan is dat het startpunt voor vervolg. Als dat nog niet is gebeurd, doe je dat mogelijk samen met het lokale team.

'Hoe komt het dat we vrijwel nooit toekomen aan het voltooien van fase 2 en fase 3 van de Top 3?'

Helpende vragen

- Hoe laten we de diverse methodes ondersteunend zijn aan ons werk?
- Hoe zorgen we ervoor dat we de werkzame elementen uit de methodes toepassen en met elkaar verbinden?
- Van wie is de gezamenlijke verklarende analyse? In hoeverre zien wij die als cyclisch of juist als iets statisch? En wat betekent dat voor ons werk?

We weten dat veiligheid een terugkerend onderwerp is in de gezinnen waarmee we werken. Dat moet steeds weer worden besproken en bevraagd. Hoe houd je oog voor veiligheid én ben je bezig samen met het gezin de onderliggende oorzaken aan te pakken? De diverse methodes moeten de professional hierbij ondersteunen om stappen te kunnen zetten met het gezin.

'Het is belangrijk om niet de hele tijd de dingen te willen oplossen, maar heel erg je te richten op versterken van het gezin'

Een samenwerking met: Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming · Verwey-Jonker Instituut

Hulpbronnen

- Factsheet verklarende analyse ›
- Samenwerken aan een verklarende analyse in de jeugdbescherming ›

Nederlands Jeugdinstituut

Leersessie 3: **Veiligheid**

Opbrengst

Onveiligheid is altijd relatief. Een momentopname. Wat veilig is en wat niet is moeilijk te objectiveren. Professionals maken vaak verschillende inschattingen. Ook onderling kijken ouders, professionals en andere betrokkenen vaak anders naar dezelfde situatie. Het gaat erom de feiten, signalen en zorgen gezamenlijk betekenis te geven.

'Ik heb het gevoel dat wij de kaders van veiligheid moeten bepalen. Maar soms moet je dit loslaten en aansluiten bij de definitie van veiligheid die het gezin heeft. Dit is spannend en ook ongemakkelijk.'

Inzichten

1 **Blijf in gesprek over onveiligheid**

Onveilige situaties voor kinderen en jongeren komen zo vaak voor, dat dit een gewoon en terugkerend onderwerp zou moeten zijn in gesprekken met ouders. We willen een open gesprek kunnen voeren als er zorgen over kinderen en ouders zijn. Ouders zouden niet bang hoeven te zijn om aan te geven dat ze hun situatie niet aankunnen. Dat kunnen we doen door onderzoekend, zonder oordeel en zonder ingrijpen met hen daarover in gesprek te zijn, in de taal en werkelijkheid van een gezin. Dat heb je niet voor elkaar in drie of vier contactmomenten. We moeten elkaar echt goed leren kennen.

Naast de zorgen spreken we ook over de toekomst met het gezin; hoe ziet hun veiligheid er in de toekomst uit? En hoe ziet hun ouderschap er in de toekomst uit? We willen een toekomstperspectief maken met gezinnen.

2 **Onveiligheid is vaak structureel en complex**

In de gezinnen waar wij bij betrokken zijn is vaak al lange tijd sprake van onveiligheid. In zo'n structureel onveilige omgeving ontstaan op sommige momenten **acuut onveilige situaties**. Dat vraagt direct handelen om de veiligheid te borgen. Voor deze momenten, en om deze momenten zoveel mogelijk te voorkomen, maak je samen met de betrokkenen een **veiligheidsplan**. Dat maakt duidelijk wie wat te doen heeft. Daarnaast vraagt een complexe situatie ook dat je vanaf de start aandacht hebt voor de **achterliggende problematiek**.

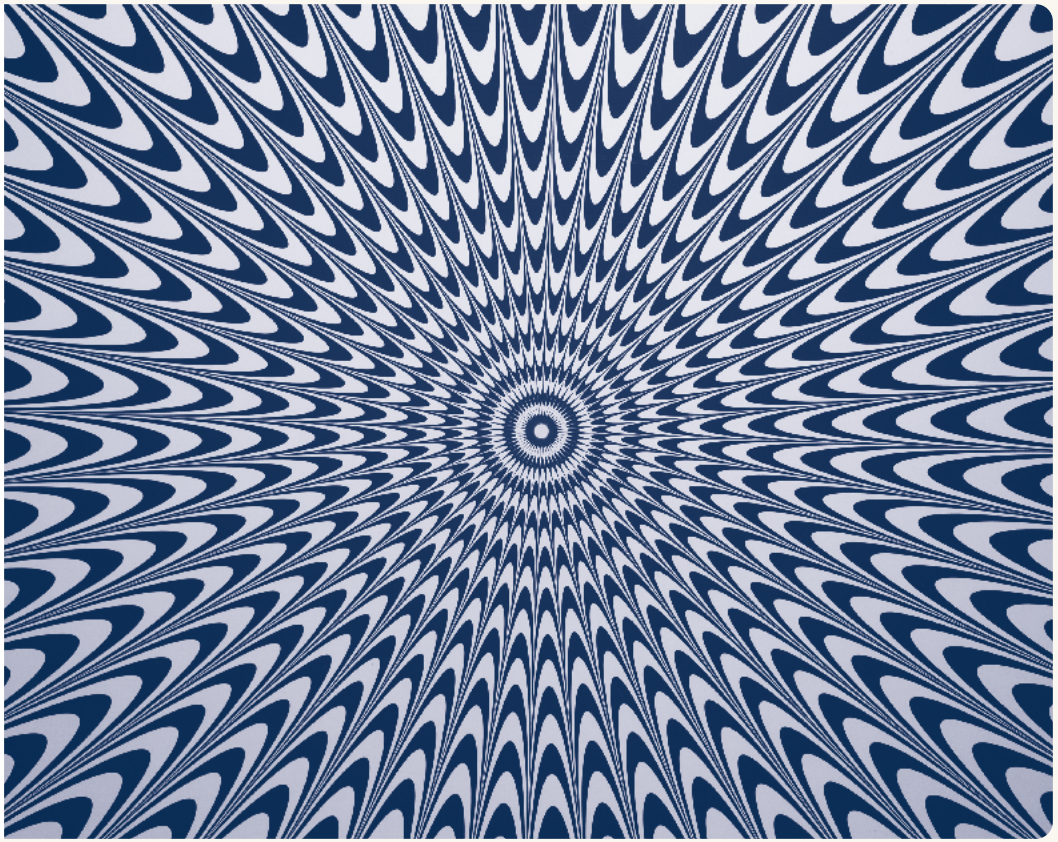

Nederlands Jeugdinstituut

Leersessie 3: **Veiligheid**

Inzichten - *vervolg*

In een analyse kijk je naast de brede problematiek, naar achterliggende oorzaken, patronen en de functie van onveiligheid. Dat is nodig om een passend en gedragen **hulpverleningsplan** te maken. Gebruik hiervoor als hulpmiddel de Gezinsprofielen.

3 **Samenwerking**

De structureel complexe situatie van sommige gezinnen is niet door één partij op te lossen. Dit vraagt een stevige focus op samenwerking met het gezin, met het netwerk en andere professionals.

In de samenwerking met andere partijen gaat het vaak over regie: wie is waarvoor verantwoordelijk? Als samenwerkingspartners willen wij meer de focus leggen op het gezamenlijk dragen van verantwoordelijkheid en een bewuste inzet van ieders expertise. Wat past er bij dit gezin in deze situatie? We willen investeren in gezamenlijk commitment op vertragen en verdragen; het aandurven om een pas op de plaats te maken, samen vol te houden als het niet meteen goed gaat, en verder te kijken dan meteen erop af.

'We moeten praten in de taal en werkelijkheid van het gezin. Dat is een ander gesprek dan wat we binnen het team hebben'

Helpende vragen

- **In hoeverre zijn wij met ouders in gesprek over hun beeld van veiligheid en onveiligheid? Wat is hun werkelijkheid en hun taal daarvoor?**
- **Hoe zorgen wij voor eenheid van taal in de samenwerking met onder andere het lokale team?**
- **Kun je vooraf een samenwerkingsmodel afspreken of kijken we naar wat er past bij het gezin in de specifieke situatie?**

'Onveiligheid kan veilig voelen voor de slachtoffers. Zo ben je het gewend, je weet wat je kan verwachten, dat is vertrouwd'

'Ik vind het makkelijker om met een gezin te praten over (on)veiligheid dan met andere professionals'

'Een fundamentele fout die we nog steeds maken, is dat we denken in individuen in plaats van in systemen en gezinnen'

Een samenwerking met: Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming · Verwey-Jonker Instituut

Hulpbronnen

- Gezinsprofielen achter het geweld ›
- Inspiratiebundel Toekomstscenario ›
- Augeo Magazine: On-veiligheid ›
- Veiligheid in gezinnen: een zaak voor iedereen ›